

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.nm@regeringskansliet.se

Länsstyrelsen i Gotlands län yttrande med anledning av remiss om delbetänkande SOU 2025:21 Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till åtaganden inom biologisk mångfald m.m.

Er beteckning: KN2025/00609

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län ser i huvudsak positivt på förslagen i remissen. Inom vissa områden finns det särskilda förutsättningar för Gotlands län vilka Länsstyrelsen tar upp i sitt yttrande.

En väl genomförd rådgivningsfunktion på myndigheterna som kan stödja enskilda markägare ser Länsstyrelsen som mycket positivt. Åtgärdssamordnare på myndigheterna förstärker effekten.

Länsstyrelsen är negativ till skogsgödsling då myndigheten är tveksam till om nyttan överväger riskerna. Angående förädlad plantmaterial för högre avkastning måste hänsyn tas till lokala förutsättningar då materialet inte passar överallt.

Angående ökade anslag för skötsel av natur och våtmarksrestaurering är det mycket positivt men en farhåga är att organisationen för genomförandet inte ska hinna med initialt varför anslagen bör skalas upp succesivt.

Att uppdatera äldre skötselplaner är lovvärt. Den kostnad som anges för arbetet per skötselplan bedömer Länsstyrelsen att vara i underkant.

Att förenkla återvätning genom att införa anmälningsplikt för arealer över fem hektar avstyrks då det kan bli problematiskt i de fall det exempelvis finns äldre dikningsföretag som ännu har gällande tillstånd och då ett anmälningsärende aldrig kan ta över rättskraften i ett tillstånd utan mer omfattande lagändringar.

Att utöka kretsen som kan ansöka om LONA-bidrag är positivt och kan påskynda restaureringen av våtmarker. Länsstyrelsen ser gärna att en samordning av alla stöd för våtmarksåtgärder görs.

När det gäller översyn av CAP och höjning av miljöersättningarna för att täcka merkostnaderna av skötseln av naturbetesmarker, bör det även inkludera lövängar (prioriterad naturtyp i art- och habitatdirektivet) samt Sveriges specialklasser alvarbete, gräsfattigmark samt skogsbete.

När det gäller att säkra restaureringsförordningens ickeförsämringskrav så delar länsstyrelsen miljömålsberedningens uppfattning om att miljöbalkens 12 kap 6 § skulle kunna tillämpas för åtgärder som påverkar naturmiljön vid pågående markanvändning.

3 Miljömålsberedningens utgångspunkter

Länsstyrelsen anser att det är av stor vikt att regeringen ger myndigheterna de verktyg och ekonomiska resurser som behövs för att uppnå de politiska målen, både de inhemska målen och de åtaganden som Sverige är förpliktigt genom sitt medlemskap i EU. Länsstyrelsen bedömer att ifråga om biologisk mångfald är arbetet kraftigt underfinansierat, och ytterligare neddragningar planeras. Detta gäller inte minst arbetet med områdesskydd. Det är tydligt att resurssättningen inte går i linje med de politiska ambitionerna inom området. I dagsläget når Sverige inte upp till vare sig nationella miljösmål, EU:s miljösmål eller internationella miljösmål.

6 Förslag om information och rådgivning

6.1 Förslag om en riktad informations- och rådgivningsinsats.

Den nya restaureringsförordningen kommer att kräva omfattande insatser för att mobilisera kraft för att genomföra en ökning av arealen ängs- och betesmarker med den målsättning som anges i förordningen. Det kommer att kräva en hel del information och rådgivning till lantbrukare, markägare, andra markförvaltare och entreprenörer. Den modell som har använts för lokala åtgärdssamordnare med fokus på övergödning bör kunna användas som grund för en liknande satsning för restaurering av ängs- och betesmarker. Det förutsätter att det finns en långsiktig och väl

anpassad finansiering samt att de regionala förutsättningarna för samordning och samarbete tas till vara för att modellen ska fungera i hela landet. Länsstyrelserna bör ha en central roll i utformningen.

Under innevarande programperiod för EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP, finns medel som används till kompetensutveckling av lantbrukare inom området Miljö och klimat, delområde Ett rikt odlingslandskap. Här finns begränsningar i både regelverket, finansieringens omfattning och regionala behov av prioriterade satsningar, som till en stor del är inriktade på rådgivning om skötsel av marker som redan är i hävd och med koppling till miljöersättningen för skötsel av slätterängar och betesmarker. Det kommer att krävas andra medel för att bredda målgruppen.

Det är positivt att de erfarenheter och arbetssätt som utvecklats inom den lokala åtgärdssamordningen för vattenvårdsåtgärder tas tillvara i förslaget om åtgärdssamordning för biologisk mångfald och upptag av växthusgaser. Men det bör även inkludera erfarenheter från andra verksamheter inom länsstyrelserna och Skogsstyrelsen som riktats till enskilda markägare.

6.2 Förslag om åtgärdssamordnare som komplement till informations och rådgivningsinsatser.

Länsstyrelsen anser att det är bra att finansieringen för åtgärdssamordningen säkerställs men den bör göras flerårig och ligga på en högre nivå för att föreningar och mindre kommuner ska kunna etablera och genomföra åtgärdssamordningen.

Det saknas dock ett helhetsperspektiv och en analys av hur den nya lokala åtgärdssamordningen ska samexistera med den redan befintliga lokala åtgärdssamordningen för vattenvårdsåtgärder. Utifrån ett markägarperspektiv är det risk att det blir otydligt och krångligt om uppdragen inte samordnas.

Länsstyrelsen ser positivt på att en nationell stödfunktion inrättas men saknar ett uppdrag där Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten samordnar de parallella uppdragen om lokal åtgärdssamordning eftersom det finns ett tydligt överlapp, särskilt när det kommer till våtmarksåtgärder.

Utöver att inrätta en ny typ av åtgärdssamordning, med fokus på biologisk mångfald och klimatgasutsläpp, vore det positivt om de

syftena även läggs till/förstärks i den lokala åtgärdssamordningen för vattenvårdsåtgärder, samt att ett nära samarbete mellan åtgärdssamordnarna möjliggörs. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och andra berörda myndigheter bör få i uppdrag att se över hur det ska genomföras.

6.3 Förslag om utvidgning av aktörer som kan få ersättning med stöd av LONA

Länsstyrelsen tillstyrker ändringen av LONA-förordningen som möjliggör för fler grupper av sökande att ta del av medlen och genomföra åtgärder.

Länsstyrelsen motsätter sig förslaget om att stryka våtmarksåtgärder med syfte att stärka biologisk mångfald och minska klimatgasutsläpp från LONA-förordningen. Om syftena stryks riskerar det att sakta ner takten i våtmarksarbetet och försvåra för kommunerna att genomföra åtgärder. Många av kommunernas LONA-projekt handlar om att gynna biologisk mångfald, och till viss del att öka tillskottet till grundvattnet. Konsekvenserna kan bli att kommunerna behöver söka bidrag från två håll för att genomföra ett våtmarksprojekt, något som kan öka den administrativa bördan för både kommunen och Länsstyrelsen.

8 Förslag om hållbart brukande av skogsmark för kolinlagring och biologisk mångfald

8.1.1 Förslag om att Skogsstyrelsen får i uppdrag att genomföra och samordna rådgivning och information till skogsägare och skogliga tjänstemän om skogsskötsel för ökad tillväxt, kolinlagring och bevarande av biologisk mångfald.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är positivt att markägare får stöd ifrån Skogsstyrelsen gällande hur biologisk mångfald kan värnas genom exempelvis anpassat brukande i bestånd med höga naturvärden. Länsstyrelsen vill påtala att det för att säkerställa att naturvärden i kontinuitetsskogar bevaras är viktigt att informera om att hyggesfria metoder eller kontinuitetsskogsbruk är att föredra i denna skogstyp.

Länsstyrelsen bedömer att en ökning av kontinuitetsskogsbruk kommer att bidra till högre biologisk mångfald i skogsmark, vilket

möjliggör att relaterade politiska mål uppnås. En ökning av kontinuitetsskogsbruk skulle dessutom minska behovet av formellt skydd av skogsmark och därmed minska statens anslagspost för detta. Det förväntas också stärka skogens motståndskraft mot störningar såsom viltbete, skadedjursangrepp, torka, stormar m.fl. Det är av betydelse för att nå miljömålet om begränsad klimatpåverkan att avgång av markkol minskar vid kontinuitetsskogsbruk.

Länsstyrelsen anser att staten bör utveckla incitamenten för markägare att använda ett diversifierat skogsbruk. Det bör vidare utvecklas stöd som förenklar och förkortar planering samt andra åtgärder som gör hyggesfritt skogsbruk mer konkurrenskraftigt

När det gäller ökad kvävegödsling av skog är länsstyrelsen inställning att det är av stor vikt att det undviks alternativt görs med försiktighet och i rätt typ av skogsmark, eftersom det skulle kunna motverka miljökvalitetsmålen Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan, Levande skogar, Ett rikt växt- och djurliv, Levande sjöar och vattendrag, Hav i Balans samt levande kust- och skärgård och Bara naturlig försurning. Ökad kvävegödsling har en negativ påverkan på biologisk mångfald i skog, vilket också miljömålberedningens påtalar.

I Gotlands skogsmiljöer bedöms gödsling av skogsmark olämpligt. Många av Gotlands skogsmarker ligger på tunna jordar med tunna och erosionsbenägna jordmånshorisonter. Gödslingen riskerar att slå ut mykorrhizasvampar och hindra kolinlagring. Gödsling i kombination med klimatförändringar riskerar att leda till ytterligare ökad stress på känsliga skogsmiljöer, och exempelvis insektsangrepp som följd. Effekterna av de senaste årens torra växtsäsonger kan ses i form av ökad stress i flera av Gotlands skogsområden. Insektsangreppen har accelererat, vilket bland annat resulterat i ganska omfattande skador på granskog orsakade av större dubbelögad bastborre.

Ur klimatanpassningssynpunkt förvärrar gödsling av skog samhällets sårbarhet. Det är känt att ökad kvävetillförsel i skog orsakar större tillväxt hos träden ovan jord samtidigt som rotsystemen blir mindre. Detta framgår och uppmärksammas i miljömålberedningens förslag. Större kronor på träd i kombination med mindre rotsystem är inte önskvärt eftersom det minskar trädens motståndskraft mot störningar såsom storm och torka. Detta är störningar som kommer

att öka i omfattning och styrka i framtiden i takt med klimatförändringarna. Förslaget att gödsla skog går således emot den nationella strategin och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (2023/24:97). För att trygga den framtida virkesförsörjningen i Sverige är det av stor vikt att landets skogar kan stå emot konsekvenserna av klimatförändringarna.

I miljömålberedningens förslag så föreslås det att effekterna av övergödningen i akvatiska miljöer ska övervakas. Detta anser länsstyrelsen inte är tillräckligt eftersom man då tillför skada som är svår att reparera och dessutom även kostsam och svår att övervaka. Ett beslut kring ytterligare näringstillförsel inom skogsbruket för att öka tillväxten är inte att rekommendera utifrån ett klimatperspektiv eftersom det ger ytterligare en källa av näring som i slutändan kommer att påverka Östersjöns ekosystem och dess förmåga att binda kol från atmosfären och på så sätt bidra till att bromsa klimatförändringarna.

Det är idag ställt utom tvivel att övergödning i havet motverkar havets förmåga att binda kol. Det är vidare känt att haven binder betydligt mer kol än jordens skogar. Det är därmed en väsentlig angelägenhet att minska övergödningen i havet. Att gödsla skog motverkar detta. Normalt läcker omkring 5–10 % av det tillsatta kvävet från skogsmarken och hamnar i sjöar och vattendrag och slutligen i havet. Övergödningspåverkan från land är ett stort problem för Östersjön.

I och med näringstillförseln i havet försvåras tillväxten för bland annat de marina kolsänkor som utgörs av bottenvegetation som ålgräsängar och tångbälten. Även kustnära, grunda vikar med blandad vegetation utgör kolsänkor – speciellt de som är skyddade från vågpåverkan. Vid hög näringstillförsel från land blir påväxten av fintrådiga alger större vilket försvårar upptag av koldioxid i bottenvegetationen. Redan idag är påväxten av fintrådiga alger så stor att dessa marina kolsänkor kvävs och dör. De marina kolsänkorna är bevisat mycket effektiva och behövs för att binda kol. Att skada ålgräsängar och tångbälten går dessutom emot icke-försämringsprincipen i restaureringsförordningen.

Angående förädlad plantmaterial med högre tillväxt är det viktigt att påtala att denna typ av plantmaterial inte är lämplig överallt. På Gotland ser vi idag att ett stort antal planterade skogar i åldern 30–40 år dör. Dessa är skogar har sitt ursprung i plantmaterial som inte

är ifrån Gotland och därmed inte anpassat till de gotländska förhållandena med mycket torka och tunna jordar. Liksom vid gödsling finns en risk att mer snabbväxande material får större kronor och mindre rotsystem vilket minskar trädens motståndskraft mot störningar såsom storm och torka. Något som bedöms öka i omfattning i takt med att klimatförändringarna. För att trygga framtidens virkesförsörjning bör samhället redan nu vinnlägga sig om skogens motståndskraft mot klimatförändringar. Förslaget riskerar att motverka den nationella strategin och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (2023/24:97). För Gotlands del skulle det öka framtidens försörjning av virkesråvara att säkerställa att lokalt plantmaterial används vid plantering av skog. Gotlands lokala plantmaterial är bättre anpassat till länets förhållanden med torka och tunna jordmånar.

Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen, avseende miljömålberedningens förslag gällande gödsling, av att riskerna gödsling för med sig överstiger nyttan den ökande kolinlagringen medför. Vad gäller användning av förädlad plantmaterial är det viktigt att ta hänsyn till lokala förhållanden.

9 Förslag till hållbart brukande av jordbruksmark för kolinlagring och biologisk mångfald

9.2.2. Förslag om ett jordbruk som främjar kolinlagring och biologisk mångfald.

Regeringen har beslutat om en ny ettårig miljöersättning. Det, och många andra ändringar, exempelvis höjda ersättningar för betesmarker och slåtterängar som gynnar miljömålen, finns med i senaste ändringsförslaget som skickats till kommissionen.

Enligt ändringsförslaget är syftet med ersättningen kolinlagring, att minska växtnäringsläckage och restmängder av växtskyddsmedel, förbättra markhälsan och bidra till livsmedelsstrategin. Stödet kan bara sökas utanför kompensationsstödsområdet, områden med högavkastande åkermark i områden där andelen vallodling vanligtvis är låg. Vallen är en flerårig gröda med en relativt hög anläggningskostnad. Ju äldre vallen blir desto bättre miljönytta. Det

är inte troligt att någon anlägger vall för ett år. Fördelen är att det ettåriga stödet medför en förenkling eftersom behovet av regler om hur länge vallen ska ligga obruten minskar.

För att vallen ska kunna konkurrera med spannmålsodling måste nya avsättningsmöjligheter skapas. Utöver förslaget att infoga vall i stödet för biogas bör det undersökas om nuvarande stödformer för bioraffinaderier är tillräckliga för att öka vallarealen.

10 Förslag om upptag och utsläpp av växthusgaser på bebyggd mark

Länsstyrelsen delar uppfattningen om att det finns potential att minska netto CO₂ utsläpp vid exploatering och ser positivt på miljömålsberedningens strävan att höja kunskap om densamma genom att ge SLU uppdrag att ta fram en standardiserad mätmetod. I betänkandet diskuteras långlivade träprodukter men betonganvändningens effekter på CO₂ utsläpp och brytningens effekter på natur berörs inte. Länsstyrelsen saknar förslag på styrmedel som minskar byggsektorns CO₂ -utsläpp genom exempelvis CO₂ skatt på betong och stöd till alternativa produkter så som trä och lera i de fall betong är ersättningsbart. Betong kommer även framöver vara en viktig komponent för bärande konstruktioner.

I föreslagen lydelse för miljöbalken 3 kap. 4 a § 2 ställer sig Länsstyrelsen frågande till hur kompensation ska ske? Bestämmelsen reglerar inte vilka kompensationsåtgärder som är godtagbara. Får kompensationsåtgärder utföras i andra län än där exploateringen sker, får kompensationsåtgärder utföras i andra länder än Sverige?

12 Förslag för att öka nettoupptaget av koldioxid och gynna biologisk mångfald i våtmark och torvmark

12.1.2 Förslag om ett nytt anslag för finansiering av restaurering

och anläggande av våtmarker, inklusive återvätning av torvmarker

Länsstyrelsen är positiv till att det blir möjligt att ge markersättning för våtmarksåtgärder. Det är troligt att ersättningen ökar incitamentet för markägare att genomföra åtgärder, förutsatt att ersättningsnivån blir tillräckligt hög.

Det är också positivt att Länsstyrelsen får i uppdrag att planera och genomföra våtmarksåtgärder utanför skyddade områden och åtgärdsprogrammen för hotade arter och naturtyper. Det kan troligen öka takten i arbetet med att restaurera och återskapa våtmarker eftersom länsstyrelserna har hunnit samla på sig erfarenhet och kunskap om att arbeta med återvätning och restaurering av våtmarker. Det förenklar även för markägare om länsstyrelserna ansvarar för planering och genomförande av åtgärderna, vilket kan öka incitamenten.

Den gränsdragning som föreslås gällande vilka marker som får återvätnas riskerar dock att utesluta många marker, vilket troligen kommer leda till att det blir svårt att nå upp till målen i LULUCF-förordningen. Det är onödigt att göra gränserna allt för snäva eftersom högproduktiva marker som är viktiga för livsmedelsförsörjningen ändå inte kommer bli föremål för återvätning utifrån hur förslaget ser ut i övrigt.

Miljömålsberedningen konstaterar att det finns många olika våtmarksstöd som finansieras av olika anslag och har olika syften. Genom att skapa en ny förordning om ett nytt våtmarksstöd och ta bort klimat och biologisk mångfald som syfte i LONA-förordningen vill man samla bestämmelserna om våtmarksstöd i ett och samma styrdokument.

Länsstyrelsen saknar en analys där man ser över samtliga våtmarksstöd - inklusive LOVA, Strategisk plan och Skogsstyrelsens stöd - och tittar på hur våtmarksarbetet skulle kunna förenklas och effektiviseras för markägare och myndigheter. Genom att införa ytterligare ett stöd riskerar man att öka den administrativa bördan för Länsstyrelsen och göra det än mer otydligt för markägarna. Länsstyrelsen önskar därför att antalet stöd blev färre istället för att ytterligare ett nytt våtmarksstöd införs.

Länsstyrelsen tillstyrker ändringarna av miljökvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* samt förslaget om att fasa ut torvbrytningen.

12.2 Förslag om en förordning om statliga bidrag och ersättningar för åtgärder för att restaurera våtmarker inklusive återvätning av dränerad torvmark.

Det är ett bra förslag att markägare ska kunna söka stöd direkt hos beslutande myndighet utan att gå via kommun eller organisation. Det är en förenkling som kan öka intresset för restaurering och återvätning bland markägarna.

Länsstyrelsen tillstyrker ändringen av LONA-förordningen som möjliggör för fler grupper av sökande och att ansökan går direkt till beslutande myndighet.

Länsstyrelsen föreslår att om ett nytt anslag för våtmarker tas fram att det även beaktats om anslaget ska inkludera LOVA, förordning (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdprojekt. Detta för att samla bestämmelser om våtmarksstöd i ett och samma stöd.

Beakta även om åtgärder inom vattenförvaltningsarbetet skulle kunna ingå i anslaget. Idag saknas till viss del stöd för exempelvis markägare att utföra åtgärder som bidrar till att Sverige kan nå miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten enligt miljöbalkens 5 kap. och vattenförvaltningsförordningen (2004:660) 6 kap.

12.4.1 Förslag om ändring av areal för tillståndsprövning

Länsstyrelsen vill uppmärksamma att punkt 1 i 19 § förordning om vattenverksamheter inte följer terminologin i resten av 19:e paragrafen. Här framgår ordet våtmark, i andra punkter benämns vattenverksamhet med exempelvis uppförande av anläggning i vattendrag eller vattenområde. Punkt 1 skulle kunna benämnas med anläggande av vattenområde och restaurering av vattenområde. Om våtmark står kvar kan det behövas en hänvisning till vilken definition för våtmark som gäller för punkt 1.

12.4.2 Förslag om ändring av areal för tillståndsprövning

Intentionen att underlätta processen vid återvätning är god. Länsstyrelsen motsätter sig dock förslaget att införa ett undantag på krav på omprövning eller avveckling av befintliga markavvattningsföretag. Detta för att underhållsskyldigheten för en befintlig markavvattningsanläggning då inte upphör och att

eventuella nya anläggningar som endast prövas inom ramen för en anmälan inte får rättskraft till skillnad från tillståndsprövade verksamheter.

Det är inte specifika undantag som behövs utan ett helhetsgrepp över reglerna för avvattning av mark. Naturvårdsverket har i februari 2025 redovisat regeringsuppdraget "Översyn av regelverk för att underlätta för återvätning" och Jordbruksverket har kommenterat detta förslag samma månad. Detta arbete bör tas med och hanteras i fortsatt process. Det finns även tidigare arbete med att se över vattenrättsliga regler. I statens offentliga utredning 2014:35 *I vått och torrt – förslag till ändring av vattenrättsliga regler* finns genomgång av vattenrättsliga regler och det är av största vikt att detta arbete tas vidare.

Görs en översyn av så bör alla undantag från tillståndsplikten i förordning (1998:1388) om vattenverksamheter, 19 § ses över. För bevattningsdammar har det sedan länge funnits ett behov av att utveckla möjligheterna till vattenuttag i undantagen i punkterna 9 och 10 i 19 § (punkt 9. bortledning av högst 600 kubikmeter ytvatten per dygn från ett vattendrag, dock högst 100 000 kubikmeter per år, eller utförande av anläggningar för detta, punkt 10. bortledning av högst 1 000 kubikmeter ytvatten per dygn från ett annat vattenområde än vattendrag, dock högst 200 000 kubikmeter per år, eller utförande av anläggningar för detta).

12.8 Närmare om våtmarker, torvmarker och andra relevanta begrepp

Länsstyrelsen ställer sig undrande till om en grävd damm där det inte tidigare varit ett vattenområde ska kunna benämnas som våtmark. Länsstyrelsen föreslår att detta istället benämns som vattenanläggning eller damm.

15 Förslag om förvaltning av skyddade områden

15.1.2 Medel för skötsel av natur inom formellt skyddade områden

Länsstyrelsen är mycket positiv till förslaget om ökad medelstillsättning för skötsel av skyddade områden. I dagsläget räcker inte resurserna till för att bibehålla en god status i de skyddade områdena i enlighet med antagna skötselplaner. Det bör påtalas att en ökning av skötselmedlen med 1,6 miljarder kronor från nivån 400 mkr kan innebära att dels de personella resurserna på länsstyrelserna måste öka snabbt dels att entreprenörer som utför skötselåtgärder riskerar att inte räckas till. Möjligen att medelstillsättningen borde stegvis de första åren för att möjliggöra en rimlig uppbyggnad av verksamheten.

15.1.4 Uppdatera inaktuella skötselplaner och bevarandeplaner och ta fram planer där det saknas.

Angående revidering av skötselplaner är frågan angelägen för Länsstyrelsen på Gotland då många skötselplaner inom länet inte är uppdaterade på grund av resursbrist. Länsstyrelsen vill påtala att en ändrad skötselplan, baserad på bästa kunskap idag, ofta innebär att även föreskrifterna för det skyddade området behöver revideras för att tillåta rätt insatser utan alltför omfattande administration i form av dispensansökningar till annan länsstyrelse. Länsstyrelsen anser att kostnadsuppskattningen för framtagandet av en ny skötselplan eller revideringen av en gammal skötselplan är underskattad. Det uppgivna beloppet 35 000 kr för en revidering räcker till ca två veckors arbete för en naturvårdshandläggare. Länsstyrelsens erfarenhet är att det åtgår betydligt mycket mer tid för arbetet.

Länsstyrelsen är positiva till en ökning av anslaget för friluftslivsarbetet i skyddade områden. Vi ser bland annat ett behov av att genomföra tillgänglighetsinsatser i välbesökta naturreservat för att bereda alla medborgare en möjlighet att uppleva naturen.

16 Förslag om restaurering av natur

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen. I länet finns en stor andel skötselkrävande natur, både ifråga om restaurering, hantering av invasiva arter samt kulturpräglad natur. Länet har bland annat högst andel löväng i Sverige, en naturtyp som är mycket kostnadskrävande att hålla i hävd.

16.1 Förslag om restaurering.

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget. Länsstyrelsen saknar dock förslag på åtgärder för restaurering av skogsekosystem och för att uppfylla icke försämringskravet i restaureringsförordningen. Trycket på avverkning är stort och kontinuitetsskogar med kända eller okända naturvärden avverkas idag. Därmed är behovet av aktivt och skyndsamt handlande stort.

Länsstyrelsen vill påtala att vissa skogstyper inte får glömmas bort, exempelvis kalkbarrskogar och lövmosaik som ofta är i behov av restaurering och återintroduktion av slätter och bete och där det senare kräver kostsam stängsling. Av Gotlands till två tredjedelar inventerade skogsvärdetrakter, bedöms ca 10 000 hektar oskyddade värdekärnor gynnas av bete, utöver de skogar som har miljöersättning för skogsbete. Dessa torde till stor del vara i behov av restaureringsåtgärder. I arbetet med åtgärdsprogrammen för kalktallskog, sienamusseron, violgubbe och fjälltaggsvampar har Länsstyrelsen i Gotlands län inrättat ett stängselbidrag. Under tre år har 16 skogar om ca 350 hektar stängslats och betas. På så vis har intresserade markägare och djurhållare själva kunnat ta steget till ett brukande som gynnar skogens biologiska mångfald. Skogsbete passar dock inte alla markägare med skogar som omfattas av icke försämringskravet i restaureringsförordningen. Det behövs fler instrument och ersättningsformer till skogsägarna, samt uppdrag och medel för kartläggning av skogar med höga naturvärden för att Länsstyrelsen ska kunna ta den nyckelroll för som utpekats av miljömålsberedningen.

Miljömålsberedningen föreslår i avsnitt 16.1.5 att länsstyrelserna får i uppdrag att genomföra och samordna rådgivning om naturrestaurering under perioden 2026-2030. Det är viktigt att rådgivningen erhåller full finansiering. Förslaget är positivt. Uppdraget bör till del samordnas med Skogsstyrelsen. I dagsläget är det länsstyrelsen som granskar om avverkningsanmälningar berör skogliga värdekärnor på Gotland inklusive lokaler med exempelvis rödlista mykorrhizasvampar vilka är starkt kopplade till kalkbarrskog med lång kontinuitet och höga naturvärden.

16.1.6 Satsning på restaurering och hävd av ängs- och betesmarker

När det gäller översyn av CAP och höjning av miljöersättningarna för att täcka merkostnaderna av skötseln av naturbetesmarker, bör det även inkludera lövängar (prioriterad naturtyp i art- och habitatdirektivet) samt Sveriges specialklasser alvarbete, gräsfattigmark samt skogsbete. Det är särskilt viktigt att stödkontrollanter inte ritar bort arealer som skuggas av träd och buskar då dessa skapar biologiskt gynnsamma miljöer och ofta är själva förutsättningen för gräsproduktion på marken. Detta är den traditionella formen av "trädjordbruk" som Sverige och i synnerhet uttorkningsdrabbade län som Gotland nyttjat historiskt för att garantera foder till djuren. Under träd och buskar i en löväng kan foder saknas men i gengäld växer gräset sig högre en bit från trädet där marken nås av vandrande skugga, för att ytterligare bit från trädet växa lägre där solens strålar når hela dagen. I miljöer med träd och buskar finns ofta foder inklusive nektar och pollenkällor även under allvarliga torrsomrar. Buskar och träd är därför viktiga faktorer för klimatanpassning och i arbetet med att vända den negativa trenden för vilda pollinatörer. Förslaget i avsnitt 16.1.8 underlättar även fler brynmiljöer, vilket är bra.

Länsstyrelsen i Gotlands bidrar gärna med erfarenheter av arbetet med Åtgärdsprogram för hotade arter och vilda pollinatörer i översynen av miljöstöden och CAP om det är önskvärt. Odlingslandskapets träd och buskar bör även, i sitt rätta sammanhang, premieras ekonomiskt.

16.1.7 Stödmöjlighet för ökning av mängden landskapselement i odlingslandskapet ska införas i den strategiska planen i CAP.

Länsstyrelsen förslår att stödet utformas så att åtgärderna prioriteras där de gör störst nytta för biologisk mångfald, med utgångspunkt i förekomst av hotade arter, konnektivitet mellan värdeelement, värdekärnor, inom värdetrakter eller andra bedömningar av möjlig grön infrastruktur. Till skillnad från det nuvarande stödet för anläggning av småbiotoper vilka begränsats till slättlandskapet och därmed utesluter mer småbrutet odlingslandskap i skogsbygder som hårbärgerar en högre andel hotade arter, indikatorerna gräsmarksfjärilar och jordbruksfåglar. Det vill säga de indikatorer som ska följas upp i restaureringsförordningen.

Länsstyrelsen ser med förhoppning på möjligheten att tillsammans med markägare plantera resistent alm och ask med hjälp av det föreslagna stödet i kommande CAP-period.

17 Förslag om minimal förlust av biologisk mångfald

17.1.1 Dagens regelverk med dess tillämpning är otillräckligt

Miljömålsberedningen gör bedömningen att dagens regelverk (miljöbalken) eller dess tillämpning inte tycks vara tillräcklig för att förhindra att den biologiska mångfalden minskar. Man drar slutsatsen att dagens ordning inte kan vara oförändrad om Sverige ska leva upp till restaureringsförordningens krav.

Miljömålsberedningen fokuserar sitt arbete på pågående markanvändning och planering i betänkandet men anser sig inte ha fått i uppdrag att bedöma situationer med ändrad markanvändning eller redan prövade verksamheter.

Angående tillståndsprövningar etc för ändrad markanvändning är det enligt länsstyrelsen angeläget med fortsatt arbete för att förtydliga hur restaureringsförordningens ickeförsämringskrav ska hanteras i miljöbalken.

Vad gäller pågående markanvändning så delar länsstyrelsen miljömålsberedningens uppfattning om att miljöbalkens 12 kap 6 § skulle kunna tillämpas för att täcka upp restaureringsförordningens ickeförsämringskrav. Det skulle behöva förtydligas att även gallringar i områden av naturtyp bör vara anmälningspliktiga. Det kräver också att tillsynande myndigheter har tillräckliga resurser för att hantera frågan. Länsstyrelsen ställer sig därför frågande till varför miljömålsberedningen inte lägger som förslag att skogsstyrelsen ska få tillräckliga resurser för att hantera ärenden och betala ut markintrångsersättning. Frågeställningen är också starkt kopplad till hur man i SOU 2024-91 bedömer att en avverkningsanmälan ska fungera. I SOU 2024-91 är inriktningen att ytterligare förenkla och förkorta tiden för en avverkningsanmälan. Länsstyrelsen bedömer att det med lagda förslag inte finns förutsättningar att leva upp till restaureringsförordningens

ickeförsämringskrav vad gäller den administrativa hanteringen av avverkningsanmälningar.

En annan förutsättning för att kunna följa restaureringsförordningens ickeförsämringskrav är att områden med naturtyp i gott tillstånd är kända. Miljömålsberedningen bedömer att många sådana områden inte är kända i dagsläget, en bedömning som länsstyrelsen delar. De förslag som läggs för att öka kunskapen om områden med höga naturvärden är ett system där allmänheten kan rapportera in sådana områden (17.2.3), samt att Skogsstyrelsen får i uppdrag att inventera urskogar och naturskogar (förslag i 14 kap). Länsstyrelsen anser att ett system där allmänheten kan rapportera in områden med höga naturvärden kan vara ett värdefullt komplement beroende på hur det utformas men allmänhetens rapportering är svår att kvalitetssäkra och kan bli rättsosäker om inte en myndighet slutligt verifierar naturvärdena på platsen. Länsstyrelsen bedömer dock inte att det kommer vara tillräckligt för att alla områden av naturtyp i gott tillstånd ska bli kända. Det vore därför värdefullt om skogsstyrelsen får uppdrag att systematisk inventera områden med skogliga naturtyper av god status, och inte bara urskog och gammal skog. Enligt länsstyrelsens mening är det annars svårt att se att kommer finnas förutsättningar att leva upp till restaureringsförordningens ickeförsämringskrav.

19 Konsekvensanalys

Länsstyrelsen vill påtala vikten av att om ökningen av anslag till myndigheterna ska ske på bekostnad av andra anslag till samma myndigheter är det viktigt att med omsorg välja vilka andra anslag som ska minskas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tillförordnat länsrådet Jesper Andersson med tillförordnad enhetschef Petter Rimfors som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Naturvårdshandläggare Annika Forsslund och Henrik Johansson, vattenhandläggare Sara Almqvist, våtmarkshandläggare Anneli Jonstrup och Lena Lavergren, lantbrukshandläggare Gösta Cedergren och Gunilla Lexel medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför
namnunderskrift.